

Qarabağ münaqişəsi tarixi boyunca işğalcaya məruz qalan mədəni abidələr, milli sərvətlər arasında Kəlbəcər möcüzəsi kimi tanınan İstisu da var. Öz ecazkar gözəlliyi ilə məşhur olan bu yerlər bu gün daha çox tarixin tozlu səhifələrindəki xarabalıqları xatırladır. İşğalın qəddarlığıla zərbə vurduğu sərvətlərimiz arasında "İstisu"nun unikal isti bulaqları və onların ərazisində yerləşən sanatoriya da var idi...

KƏLBƏCƏR

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişaf etdirilməsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

öd kisəsi, podaqra, piylənmə və yüngül şəkərli diabetlə mübarizədə təsirli idi. İstisu kurortunda mədə-bağırsaq xəstəliyinə, mədələr mübadiləsi pozğunluqlarına, sinir sistemi, hərəkət orqanları və ginekoloji, uroloji xəstəliklərə tutulanlar müalicə oluna bilirlər.

xarabalığa çevrilməsi kurorta gedən yolun kifayət qədər təhlükəli vəziyyətə gəlib çatmasına səbəb olub: dağılmış körpülər, dağlarda qazılmış tunellər, qurulmuş xain tələlər, dar yollar, sıx kolluqlar... Abad rayonu xarabalığa çevirən ermənilər Kəlbəcərin sərvətlə-

"Karlovi-Vari"nin Azərbaycansayağı alternativi

İstisu- Azərbaycan Respublikasının Kəlbəcər rayonunun İstisu qəsəbə inzibati ərazi dairəsində qəsəbədir. İstisu kəndinin məşhur mineral suyu olan "İstisu" bulağı ətrafında 1927-ci ildə eyni adlı kurort da yaradılmış-

Kəlbəcərin köksünü qızdıran "dirilik suyu"

Elə həmin il "İstisu" müalicəkurort sanatoriyası təşkil edildi. 1950-ci ildə memar Dmitri Aleksandroviç Dubovun layihəsinə əsasən bir neçə monumental bina-dan ibarət binalar kompleksi istifadəyə verildi. Stalin dövründə tikilən sanatoriya kompleksi öz memarlıq üslubuna görə Leninqrad və Moskvadakı Stalinist binalara bənzəyirdi. 1989-cu ilin rəsmi siyahıyaalınmasına əsasən İstisuda 830 nəfər daimi yaşayırdı. Bunlar sanatoriyanın işçiləri və onların ailə üzvləri idi.

di. Kəlbəcərin qərb hissəsində- 2225 metr hündürlükdə silsilə dağ yamaclarında yerləşən İstisu sanatoriya kompleksi ildə 4 milyard ton su verən 12 bulağın əsasında fəaliyyət göstərirdi. Bu bulaqlardan biri 8-10 metrədək hündürlükdə fəvvarə vurur. Yüksək radioaktivlik, böyük miqdarda karbon 2-oksidi miqdarı, 60°C temperaturda olması, müxtəlif elementlərin mövcudluğu kimi xüsusiyyətləri bu suların müalicəvi təsirini artırır. Belə tərkibli suya yer üzündə nadir hallarda rast gəlinir.

ginekoloji, uroloji xəstəliklərə görə müalicə oluna bilirdilər. İstisu mineral bulaqlarının suyundan alınan duzlar xronik qəbizlik, qaraciyər, öd kisəsi, qastrit və s. xəstəliklərin müalicəsində işlədilir.

Sovet hakimiyyəti İstisuya niyə önəm verirdi?

Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra, daha dəqiq desək, 1925-ci ildən İstisuda müalicə-istirahət zonasının yaranması Azərbaycan hökumətinin diqqət mərkəzində olub. Hələ 1926-cı ildə Respublika Ali İqtisad Soveti İstisudakı su mənbələrində istirahət-müalicə tikintiləri aparılması barədə qərar qəbul edib. Sonralar bu məsələ Azərbaycan KP MK-nin 1-ci katibi Mirçəfər Bağirovun şəxsi diqqət mərkəzində olub. 1928-ci ildə isə İstisu sanatoriyasının tikilməsi, yollar çəkilməsi sovetlərin qurultayında qaldırılıb, M.Bağirov öz məruzəsində "İstisu"ya xeyli yer ayırıb. Bu iş böyük əhəmiyyət verən Bağirov özü "İstisu"da olub, tikinti işləri ilə maraqlanırdı.

Məşhur kimyaçı alim E.E.Karstenskiy vaxtı ilə Kəlbəcərin ərazisindəki termal və mineral suları tədqiq etdikdən sonra "İstisu"nun müalicəvi əhəmiyyətinin Karlovi Varıdan daha yüksək olduğunu qeyd edərək bu suların dünya üçün əhəmiyyətli xəzinə olduğunu deyib. İstisu bir çox xüsusiyyətlərinə görə dünyada yeganədir. Bu xəzinə Kəlbəcəri ermənilər üçün əvəzsiz qənimət etmişdi.

"İstisu" bulağının hərəti 60 dərəcəyə yaxındır. 1 litr suda cəmi mineralların çəkisi 6,7 qramdır, tərkibində litium, brom, yod, mərgümüş, fosfor, sink, mis, nikel, maqnezium, dəmir və s. kimyəvi maddələr var. İstisu kurortunda dünyanın bir çox yerindən insanlar mədə-bağırsaq xəstəliyinə, mədələr mübadiləsi pozğunluqlarına, sinir sistemi, hərəkət orqanları və

Sanatoriya bu gün də insanlara xidmət edə bilər... 30 il erməni işğalı altında qalıb xaraba qoyulmasaydı.

"İstisu"nun Azərbaycan üçün iqtisadi əhəmiyyəti

"İstisu"da kurort imkanlarının genişləndirilməsi, xarici turistlərin cəlb edilməsi halında Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün ciddi gəlir əldə edilərdi. Məsələ təkcə "İstisu"da deyil. Kəlbəcərdə dünya şöhrəti qazandırmış 53 çıxımlı Bağırsağ, Yuxarı İstisu, Aşağı İstisu, Keşdək və s. kimi ümumi istismar ehtiyatları gündə 3 min kubmetrdən çox olan termal və mineral su yataqları mövcuddur. 1980-ci illərdə sanatoriyanın tərkibində sudoldurma zavodu tikilib. Burada yerləşən mineral su yataqlarından gündə 800 min litrdən artıq mineral su istehsal edilirdi.

Lakin Azərbaycan torpaqlarını 30 ildir işğal edən ermənilər çiçəklənən, şəfəsi ilə bütün dünyaya ün salan "İstisu" dağ kurortunu xarabalığa çeviriblər. Kurortun bütün infrastrukturunu dağıdıb, sanatoriya- yalar talan edilib, yağmalanıb.

"İstisu"nun bu illər ərzində

rini talan edib faydalanıblar. Heç bir yenidənqurma aparmadan, yalnız bulaqların suyunu satıb gəlir əldə edən ermənilər xarici investitorların maliyyə yardımı ilə Kəlbəcərin termal sularını erməni brendi kimi "Cermuk" adı altında Avropa ölkələrinə, Amerikada bazara çıxarmaqla milyonlarla valyuta qazanıblar.

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin uğurlu əməliyyatları nəticəsində 2020-ci il noyabr ayının 25-də Azərbaycana qaytarılan Kəlbəcərdə indi yenidən canlanma prosesi gedir. Prezidenti İlham Əliyev iyunun 26-da Kəlbəcər rayonunda "İstisu" sanatoriyasının təməlqoyma mərasimində iştirak edib. 34 hektar ərazidə salınması nəzərdə tutulan "İstisu" İstirahət-Müalicə Kompleksi gündəlik 300 nəfər qəbul etmək imkanına malik olacaq. Kompleksdə sağlamlıq-bərpa mərkəzi ilə yanaşı, 10 kottecin tikilməsi də planlaşdırılır. Bu gün sanatoriyanın xarabalıqları üzərində yeni infrastruktur qurulur, müasir hovuzlar tikilib, boru sistemi vasitəsilə termal bulaqlardan hovuzlara su verəcək. Amma kurort hələ xidmətə açıq deyil. Yaxın vaxtda keçmiş şöhrətini qaytaracaq İstisu yenə də dünyanın hər yerindən qonaqları qəbul edəcək. Beləliklə, Kəlbəcərin təbii resursları, xüsusən də İstisu sanatoriyası ölkəmizə həm də iqtisadi fayda verəcək.

Lalə Mehralı